

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת שופטים

האם הס"ת של המלך היה 'מלבוש'
ומותר למלטלו בשבת

(פ"ח 109 ו' ח) את משנה התורה – שתי ספרי תורה. אחת שהיא מונחת בבית גזויו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו כו'.

ומבואר בסנהדרין (כא ע"ב), שצריך לקושרה על זרועו. והקשה בעל חבצלת השרון שליט"א, כיצד היה שרי לו להלך עם ס"ת תלוי לו בבגדו, הא איתא בברכות (כד ע"א) דשרי לתלות תפילין בתוך כיסו, משא"כ בס"ת דבעי הנחה. [וברש"ש בסנהדרין כא ע"ב מכח קושיא זו יצא לחדש שמא לא היה זה ס"ת שלם, אלא רק ס' המצוות בקיצור. ועי' מש"כ להלן פסו' יט שבספרי א"י להדיא שהיה כתוב שם כל התורה].

ותירין דכמו שבתפילין אין חסרון במה שהם תלויין בשעת הנחתן, משום דהווי מלבוש, [ונודע חידושו של הביה"ל, שעפ"ז קאמר דהמחזיק תפילין בידיו, קודם להכנס לפני הלבוש בהן]. כן הכא שמצותו שיהא הס"ת מונח עליו, י"ל דהוי כמלבוש. ועפ"ז יצא לדרון דיהא שרי למלך לצאת לרה"ר בשבת, לבוש בס"ת.

ואולם דודי הג"ר אברהם קסלר שליט"א קאמר בשם הגרמ"מ לובין שליט"א כי בודאי הוי טלטול, דאין מצותו אלא שיהא עמו, ולא דמי לתפילין שמצותן בלבישה.

[וביאר דודי הנ"ל שליט"א, דהגם שצריך לקושרה על זרועו וכנ"ל, בודאי אי"ז עיקר תכלית המצוה, אלא שתהא עמו. וממילא מסתברא דשרי לו להפיח כשהס"ת קשור על זרועו*. משא"כ בתפילין שהמצוה ללבושן.]

ובאמת ברמב"ם (פ"ג ממלכים ה"א) השמיט לדין זה שצריך שיהא תלוי. ותמה בזה הכס"מ. ועי' לח"מ ורדב"ז שתי' דבאמת כונת המצוה שתהא עמו תמיד בלא היסח הדעת, וכונת הגמ' ע"ד משל קמיע שתלוי בזרועו ואינו מסיח דעת ממנו. (ועי' בס' המפתח מה שצינו להרבה אחרונים ביישוב הקושיא).]

ולפי"ז צ"ב וכי המלך לא יצא מביתו בשבת, וכי לא הלך לביהמ"ק. ואמנם ירושלים דלתותיה ננעלות כלילה ואינה רה"ר (עירובין ו ע"ב), אולם מבואר בגמ' (שם קא ע"א) דהיה בזה תקופות. דאחרי שנפרצו פרצות נעשית רה"ר.

[וואמור"ר שליט"א הביא משמיה דהמהרש"ם להקשות מדוע הוצרך שלמה המלך לכיכר או תינוק כדי לטלטל את אביו (כדאי' בשבת ל ע"ב) ולא היה סגי בס"ת שעליו. ותי' (ובס' המפתח ציינו לכמה אחרונים שתי' כע"ז) עפ"ד התוספתא (סנהדרין פ"ד ה"ד, הו' בלח"מ הנ"ל) שאסור להדיט לקרוא בס"ת של המלך, וממילא אף הס"ת עצמו היה מוקצה. (ומשמע דס"ל דלמלך אחר ג"כ אסור). ופשט דא"א לתרין דבאמת בשבת היה אסור לטלטלו, וממילא היה באותו הזמן בלא הס"ת. שהרי בימי דוד היו דלתותיה ננעלות כלילה].

* ובאמת יש לדרון אם בעלמא האוחז ס"ת שרי להפיח. ומהמ"ב ה' יוה"כ שאסור לישון ע"י הארוה"ק שלא יפיתו, אין להוכיח, ד"ל שהוא מדין כיבוד. [ויל"ד מהיסח הדעת דציין וכו']. והראוני שבברכ"י (א"ח סי' לו ס"ק ב) נוטה לומר דאסור.

וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר.

יש לחקור בגדר מצות המלך לכתוב ב' ספרי תורה, האם את שניהם מחוייב לכתוב מדין מלך. א"ד, ספר אחד מחוייב לכתוב מדין כל אדם בישראל, שחייב לכתוב ס"ת לעצמו, [כדאי' להלן פ' וילך, ועתה כתבו לכם וגו'. ועי' חינוך מצוה תרי"ג]. ורק הספר הנוסף הוא מדין מלך.

ואמרו בזה נפק"מ נפלאה, למש"כ הפוסקים (יו"ד סי' ער) דבזה"ז יוצאים מצות כתיבת ס"ת גם בקנין חומשים וכדו'. האם גם מלך יוכל לצאת הס"ת הראשון באופן זה. דאם מחוייב בזה מדין כל אדם מישראל, אין סברא לחלק בינו לבין שאר ישראל. אך אם מחוייב בשניהם מדין מלך. לא מצאנו קולא זו לגבי החיוב של מלך.

ולכאוי' י"ל עוד נפק"מ פשוטה, האם יצטרך לכתוב עוד ס"ת שלישי. דלהצד שמחוייב בס"ת הראשון מדין כל ישראל, א"כ בודאי דסגי ליה בב' ס"ת. אך להצד דמחוייב בשניהם מדין מלך, י"ל דחייב לכתוב עוד ספר שלישי, כדין כל ישראל. דבמה יפטר ממצוה זו.

ואין לומר דמאחר שכבר יש לו ס"ת, שוב אינו חייב במצות ועתה כתבו לכם. שהרי בסנהדרין (כא ע"ב) איתא, דאע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה על האדם לכתוב משלו.

רק יתכן לחלק בין דברי הגמ' להכא, וכפי מה שהבאנו להלן פ' וילך (לא, יט) ביאורים מהאחרונים בגמ' הנז'. דלפי מה שביאר המנחת חינוך (מצוה תרי"א), הטעם דלא יוצא במה שירש מאבותיו, משום דבעינן 'כתבו'. דענין המצוה הוא לכתוב, ולא רק שיהא ס"ת ברשותו. א"כ יש לומר, דבמלך שכבר כתב, אע"פ שכתב זאת מדין מלך, הא סו"ס כבר כתב.

ואף לפי מה שביאר התורה תמימה שם, דענין המצוה הוא להרבות הספרים בעולם. ואילו כשהניחו לו אבותיו, לא הוסיף ס"ת בעולם. ג"כ י"ל, דאף במלך הא כבר הוסיף ס"ת בעולם. ועי'.

והנה ברמב"ם בב' מקומות, מבואר להדיא שהס"ת הראשון הוא מדין כל אדם מישראל. המקום הראשון, בה' ס"ת (פ"ז ה"ב) כתב וז"ל, והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו'. ע"כ.

והשני, בהלכות מלכים (פ"ז ה"א) כתב וז"ל, בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו, כו' כו', אחד מניחו בבית גזויו שהוא מצוה בו ככל אחד מישראל, והשני לא יזוז מלפניו כו'. ע"כ. וא"כ פשיטא שאי"צ לכתוב עוד ס"ת. וגם יל"ד האם מצות הספר הראשון, יצא אף בכתיבת חומשין כו'. [ובעיקר מש"כ שצריך לכתוב עוד ס"ת יתר על מה שירש מאבותיו, צע"ג. שהרי כאמור לעיל, המצוה על כל איש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו, אינו יוצא במה שהניחו לו אבותיו. ואף הרמב"ם עצמו פסק כן (פ"ז מתפילין ה"א). וא"כ מש"כ מלך. ודוחק לומר, דאה"נ, והספר שירש מאבותיו, יוצא בו רק המצוה של ס"ת מדין מלך. והס"ת החדש שכותב, הוא עבור קיום המצוה ככל ישראל. שהרי הלשון ברמב"ם, שהס"ת השני כותב מדין מצות המלך. וצ"ע. ושור"ד שעמדו בזה הכס"מ והמרמרה"מ עי"ש].

(פ"ח 109 ו' כא - כב) וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה': אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה'. העיר בטעמד"ק, שהרי נבואה לרעה יכולה להתבטל, וא"כ מה הראיה שאינו נביא אמת. וביאר שכתוב כאן 'אשר ינבא בשם הוי"ה' שהוא שם של רחמים, וא"כ הוי נבואה לטובה, וא"כ ע"כ יתקיים.

(פ"ט 109 יג) לא תחוס עינך – שלא תאמר הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים. ובטעם הדבר שבאמת הורגים עוד נפש, איתא בפ' מסעי (לה, לג) ולא רץ לא יכופר כי אם בדם שופכו. ומשמע שיש בהריגת הרוצח, ענין נעלה. שע"י שפיכת דם הרוצח, מתכפר דמו השפוך של הנרצח. והדבר משקיט את הארץ. וזהו הטעם להרוג את הרוצח, [שלולא טעם זה, מסבא היה נראה דמה הענין לאבד עוד נפש, וכמש"כ רש"י].

והראה אאמו"ר שליט"א מש"כ בספר צרור המור (למהר"א סבע זצ"ל, חותנו זקינו של מרן הבית יוסף), שההרוג ששופכים דמו כמים, הולך נע ונד בארץ ואינו עולה למעלה ונפשו ירעה לו. שרוב ההורגים במרירות נפשם יהרהרו בלבם או יאמרו בפיהם כלפי שמיא. [כדאיתא בתענית גבי יאשיהו דגחין עליה ירמיהו לשמוע שמא כו'. ושמע שאמר צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי וכו']. וע"כ נשמתם אינה עולה למעלה במהרה. ומיני מדות הדין שהם הכלבים עזי נפש פוגעות בהם כו'. עד שינקמו נקמתו ויהרגו לרוצח. וע"כ צותה התורה לא לחוס על הרוצח. שהחומל עליו עושה רע להרוג, שהולך נע ונד, ודמיו צועקים אלי מן האדמה. וזהו לא תחניפו את הארץ. ולא רץ לא יכופר כי אם בדם שופכו. דכששופכים דם הרוצח, מיד עולה נפש ההרוג למעלה. ובוה מבערים אותו מן הארץ שהולך וצועק ואומר קל נקמות ה' כו' ע"ש.

(פ"כ 109 ג) שמע ישראל – אפילו אין בכך זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם. הוא מסוטה (מב ע"א). ולכא' הטעם דהיא קבלת עול מלכות שמים אשר ע"ז הרי הם באים בנצחוננו של מקום אשר בו הם בטוחים ומקבלים עול מלכותו.

והנה איתא שם (בע"ב) דכאשר גלית בא להלחם עמהם, היה עומד 'השכם והערב', ואר"י כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית. והביאור הוא, שידע שזה הזכות שמגנת במלחמה, וכנ"ל.

בגדר מצות המדידה

(פכ"א 109 ב) ומדרו – ממקום שהחלל שוכב: אל הערים אשר סביבות החלל – לכל צד לידע איזו קרובה.

כתב השפתי חכמים, והוא מהרא"ם, לא שהוא חובה למדוד מן החלל עד כל עיר ועיר, אלא המדידה היא לידע איזה היא היותר קרובה אל החלל. לפיכך אם היה החלל סמוך לעיר שבדואי אין עיר קרובה הימנה אל החלל, אין צריך מדידה. ע"כ. וכך לכא' נראה מפשטות לשון רש"י. [וכך לשונו בסוטה (מד ע"ב ד"ה היו יוצאין) ומודדין מן החלל לצד העירות שסביבותיו לידע איזו קרובה].

אולם בסוטה (מה ע"א) איתא להדיא, דאפי' נמצא סמוך לעיר [דאין ספק שמא הוא קרוב יותר לעיר אחרת] היו מודדין, שמצוה לעסוק במדידה [כמו שנאמר ומודדין]. וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מהלכות רוצח ה"א) דאפילו נמצא בצד עיר זו, שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מצוה למדוד. וע"ע.

ושו"ר דכה"ק המל"מ שם. וכתב דס"ל להרא"ם דמאי דאמרין בגמרא דאפילו נמצא בעליל היו מודדין, היינו דוקא לעיר הקרובה, דמדידה זו נעשית בכל אופן. משא"כ המדידה לשאר הערים, שהוא מספיקא, באופן שאין ספק, אין חיוב למדוד. ועל מדידה זו קאי הכא. ועי"ש מה שדייק מלשון הרמב"ם.

ובחידושי הגרש"ר בב"ב (ס' יח) כתב דבודאי רש"י גם מודה שיש מצוה בעצם המדידה, ואפי' באופן שסמוך לעיר. ורק אתא לבאר את ענין המדידה, דאינו מעשה מדידה בעלמא, אלא הוא כדי לברר עי"ז איזו היא העיר הקרובה. והיינו גזה"כ לברר קורבת העיר ע"י מדידה בדוקא, ולא באומד הדעת [אע"פ שהוא אומד ברור ומוחלט]. ועי"ש מש"כ נפ"מ בזה. [ועכ"פ אינו כדברי השפ"ח, שהרי בגמ' איתא להדיא לא כן].

ובטעם הדבר שבאמת יש חיוב לעסוק במדידה, אפי' כאשר יודעין ששייך לעיר הסמוכה, ביאר המאירי בסנהדרין (יד ע"ב), דשמא מתוך המייתם יבא להם איזו אמתלא או איזה עדות עד שיגיעו לאמתת הענין. [וכע"ז הביא בערוך השולחן חו"מ סי' תכה סעי' סד].

ובחוקוני כאן כתב, שמתוך שהיו עסוקים בדבר יבואו מתוך הערים הנמדדות, ומי שהלך מביתו ולא חזר, באים בני משפחתו ומכירים הנרצח, אם מכירין אותו מעידים עליו, ולא תהיה אשתו עגונה, ובניו יורדים לירושת אביהם ואין ב"ד ממחין בידם, ומתוך כך יהא נודע מי הלך עמו ומי נתלוה עמו ופעמים נתפרסם ע"י כן. [וע"ע בהגרש"ר הירש].

מציאת הרוצח לאחר עריפת העגלה

מנין שאם נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג שאין פומרת אותו כו'.

הנה בתרגום יוב"ע להלן (פס"ח) עה"פ ונכפר להם הדם, מבואר דהיו תולעים יוצאין מהעגלה והולכין עד ההורג ותופשין הבי"ד ודנין אותו. [ובשם ס' צרור המור אמרו שאף היו הורגין אותו עפ"ז, וצ"ע כיצד הורגין בלא עדים. ולפ"ר כונת התיוב"ע דע"ז יתפרסם מי הרוצח ויבואו עדים להעידן].

והקשה ה"ה יהודה שינלוזן שליט"א דא"כ מהו 'נמצא ההורג' הלא תמיד נמצא ע"י התולעים.

ולפי פשוטו י"ל דלא תמיד היו זוכים לנס זה, אלא רק אם היו ראויין. ובדומה לזה כתב הרבינו בחיי לעיל (פס"א) דאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היתה העגלה הולכת עד בית הרוצח והורגים אותו שם, ורק אם לא זכו היו עורפין אותה. [יש לציין כי מדבריו משמע דהורגין אותו שם בלא עדים, וצ"ע כיצד יתכן, וכנ"ל].

והג"ר משה נויבירט שליט"א ביאר דאפשר שכל הנס הלזה נעשה רק כשלא היה אפשר למוצאו בדרך טבעית, אבל כשהיו עדים היכולים להעיד, לא נעשה הנס. ולפי"ז י"ל דנמצא ההורג היינו על ידי עדים, אשר זה אינו המקרה המוכרח.

בחיר ד'

שביבי אור ממרן הגר"ג זצ"ל

מעניני השיעור

כיצד להסביר ביכמות

רצה להסביר קרבה משפחתית ליבמות, ושאל איך עדיף להסביר האם עם שמות כגון רחל ולאה או במספרים וכך לא יבלבלו. ובסוף הסביר בצורה של אותיות, אשה אחת היא א' והשניה היא אשה ב' וכו'.

המשפטי שמואל

הזכיר בשיעור את בעל המשפטי שמואל ואמר שהוא מגדולי האחרונים, הוא היה אחרי המהרשד"ם, הכנה"ג מביאו הרבה, וכן מובא במשנה למלך.

שאלות בשיעור

היה שבע רצון שהתוכחו בלימוד, ופ"א כשנתוכחו בסברא שהזכיר, חיך ואמר 'יש ויכוח עלי'..

שאלו שאלה חזקה וכתב השאלה תוך כדי השיעור, ואמר, צריך לשאלה כזו ישוב הדעת.

א' אמר תירוץ, אמר רבינו אתה אומר טוב, אני רק יסביר בקול מה שאתה אומר. ופ"א אמר אתה מקצר, אני יסביר באריכות..

- תושלב"ע -

אשמח מאוד בהערות ותגובות [והשגת הגיון] בפל"י - 0533130380